

SZOKOLAY SÁNDOR 90. SZÜLETÉSNAPIJÁRA

Sátoraljaújhelyi emlékek felidézésével...

Előrebocsájtom, hogy a mintegy három évtizedes barátságunk felidézésében a más-más élményeket nyújtó egri, pétervásárai, újhelyi, fővárosi helyszínek közül most azt a művelődéstörténeti eseményt választottam, amely által Sátoraljaújhely vélhetően felkerült a magyar zenetörténet térképére is... S annak megítélését pedig, hogy kapcsolatunk Szokolay Sándorral mennyire volt bensőséges, az alábbi írás alapján az olvasóra bízom...

A Magyar Nyelv Múzeuma avatása 2008-ban...

A történet Stumpf Imréné telefonhívásával kezdődött a Polgármesteri Hivatal titkárságáról, aki Szokolay Sándor üdvözetét tolmácsolta felém. A továbbiakban tájékoztatott arról a valamennyi zempléni muzsikos számára örvendetes hírről, hogy Sátoraljaújhely Város Önkormányzata a Magyar Nyelv Múzeumának készülő avatására a Kossuth-díjas zeneszerzőt zenemű megírására kérte fel.

Üdvözetét olyan segítségkérő jelzésnek tekintettem, amely megtisztelő együttműködésre hívott fel...

"Mesélj, hány tagú a kamarazenekarod? Milyen összetételű fúvósaid vannak? Hogy álltok rézfúvósokkal? Hány tagú kórusra lehet számítani?"

Szokolay Sándor balján Kazinczy Ferenc

Csakúgy záporoztak kérdései. Késő esti telefonok, hajnali email-ek váltották egymást, miközben éreztem, egy kivételes alkotó folyamat részese vagyok. Amint elkészült egy résszel, vagy szólammal, rögtön küldte át megnézésre, magyarázatként pedig Nagy Gáspár versének elemzését, üzenetét, a zenekari próbák előkészítését vázolta.

„Jánoskám! Ezt most össze is hasonlíthatod. Már vagy 8 verziót írtam eddig, hogy tömörebb s könnyebben tanulható legyen! A vegyeskari részek triolái nehezen beidegezhetők lettek volna, s így jobb is! De ezt már nem változtatom többször, mert kell tanulnotok. Az indítást igényes, döbbenetes hatásúra terveztem s így később könnyebb megoldások jönnek. A nyelvünk és pentatonos igaz érzékletesség kellett. Már éjfél van... Küldöm!

Hidd el: azt szeretném, hogy ne legyen átlagos. S ennek keserve van, de talán megszülethet a csoda! A jó expozíció életfontosságú. Le kell majd mennem, hogy a koncepció igényét érzékeltessem. Egy kis kurzusszerű beavatással gyorsabban és hatásosabban válhat vérükké. De most még a kompozíció hajrája szükséges. A közönség-neveléssel, a jó próbákkal varázsolni kell, hogy ne a nehézségeket lássák csak. Minden szerző stílusát meg kell közelíteni. Na! Jó munkát, s tán a kétlaponkénti készülési időt is megtakaríthat! Ez a vers-mondandó zenében felerősödhet. Bátorság kell hozzá! Hiszek ebben a formában.

*Ölel Barátod: Szokolay Sanyi*¹

Az Utóirat, amely kétszerese a fenti levél terjedelmének, már olyan erkölcsi, társadalom-filozófiai gondolatmeneteket tartalmaz, amely messze túllép a mű zenei értelmezésén.

Igaz, megszokhattuk Szokolay Sándortól, hogy a zenén keresztül rólunk, magyarokról, nekünk magyaroknak beszél, s humanista Tanítóként a saját példáján keresztül arra buzdít bennünket, hogy higgyünk, szeressünk, valamint törekedjünk a teljes, igényes, egy lelkileg gazdagabb élet megélésére.

„Mert az életnek nem csak küzdelemnek kellene lennie. Ha az élet nem is tökéletes, de teljesnek kellene lennie. És Európa nem a majmolására kíváncsi, hanem arra, hogy magunkból mit adhatunk. Nagy Gáspár egy versében vallja: "a remény sosem meghaló, ha az utolsó szalmaszál abból a Jászolból való..."

*Erről akarok vallani, mert a mi degradált életünk nem elég. Ne azt nézzük, ami van, hanem azt, ami lehetne, Drága Barátom! S ezért kérem meg az árát annak, amit ki akarok bányászni magamból, hogy nem szórakoztatás az életünk célja, hanem a vigasztalás, az öröm és a szeretet. Kodály vallotta, hogy a műben az "alkotó legtisztább énje kíván megszólalni!" Ide nem jobb és bal vitája kell, hanem az igény és az igénytelenség vitája! S nem állhat az igény "vesztésre," mert mi küldetésre rendeltettünk, s nem szolgálásra. Mindent, ami valami, azt fentről kaptuk. Óh, mily birkákká váltunk! A mi magasrendűségünket a mocsokhoz szokottak rühellik. Hát már csak ez mozgatja bensőmet. Érted? Tudod Te is, hogy a középszerűség és erkölcstelenség minden hatalmat ördögien megkaparint ragadozó kedvében. Mi választott nép vagyunk. Pardon: lehetnének és kell is lennünk. Ezért mondtam igent Széphalom álmainak múzeumára. Semmi más vágyam nincs már: mint lelkileg sokkal gazdagabban élnünk! Na, Isten Áldjon.... Sanyi*²

Egyik alkalommal, azzal a megtisztelő kéréssel fordult hozzám, hogy keressek számára idézeteket Kazinczy Ferentől. Annyira megihlette Széphalom, hogy egy kórusmű írásán is gondolkodott. Az elküldött idézetek közül az alábbiakat választotta s használta fel a kivételes alkalomra írt kórusművében:

„Szeretem az oly tettet, mely lángba hozhatja a lelkeket, s ami nemesíti azt.”

„Rajtunk áll, azt a szépet, amit lelkünk érez, a kimondás által magunkévá tenni, s mely emelő gondolat az, hogy az ilyen cselekedet, az ilyen szó századok múlva is hathatósan szólанд a jókhoz!”

*„E' világ' minden zugolyái közt, oh Széphalom, nékem te nevetsz leginkább.”*³

Még öt héten át tartott a fenti módon a Szavak alkotásának folyamata, míg nem a szerzőből hatalmas energiával feltörő örömkialtás email formájában jutott el hozzám.

"Jánoskán, Te Drága!

Íme: a kész mű! Végre!

FINIS LAUS DEO!!!

Hála a Teremtő Istennek, hogy adott ehhez Felső-Erőt! Ez ma igen ránk fér...

*Ölel Baráti hűséggel, Sanyi*⁴

¹ Részlet a 2008. január 30-án 00:41:50-kor továbbított e-levelelől

² Részlet a 2008. január 30-án, 00:41:50-kor továbbított e-levelelől

³ Röviddel a Magyar Nyelv Múzeuma átadása előtt „Óh, Széphalom... Organum Hungarorum Vegyeskarra és Orgonára Kazinczy Ferenc szövegére” címmel elkészült kórusművet a szerző magával hozta ugyan, azonban az idő rövidege miatt – az egyébként nem tervezett – bemutatása elmaradt...

⁴ Részlet a 2008. március 6-án, 23:00:35-kor továbbított e-levelelől

**Elkészült hát a SZAVAK, Rapszódikus-Ének magyar-módra
Óda a magyar nyelvhez Nagy Gáspár versére
Vegyeskarrá, kamarazenekarra és orgonára. Szokolay Sándor 370. opusa.**

Az alkotó azonban madáchi értelemben sem pihent, katartikus pillanatában a műről, valamint a szöveg zenei mondandójáról az előadókat szükségét érezte üzenet formájában azonmód tájékoztatni.

"Drága Előadók!

Nem szántam másnak, mint őszinte ajándéknak ezt a művet a keleti végvárok védelmezőinek. Igaz, minden modern mű manapság könnyen büntetéssé válik. Ez főleg a szokatlanságuknak köszönhető! Én hiszek abban, amit leírok, az igazában, s üzenetében is. Épp ezért vállalom a dirigálását is. De nem hiúságból 77-ik évemben, magamat nem csak megismertem, de bőven meg is tapasztalhattam. Bevallok egy általános érvényű "bizonyosságomat" műveim tanulási idejéről. Először sokszor és sokan idegenkedtek a dallami, de főleg ritmikai énem milyenségétől, de a fáradságot mindig megérte, mert amikbe energiát tudtam adni, az mindig meghozta bőven az eredményét.

A szerzői szavakba öntött gondolatai

*A küzdelem minél nehezebb, annál inkább pásztorolnom kell bizonyos mértékig a "művemre bízottakat", s nem a betanítójukat akarom "kioktatni!" Végül is, higgyétek el, a saját-műveimet én ismerem (hitem szerint) a legjobban, s emiatt nem maradhatok adósoatok. Az "erőfeszítéseknek" akarok érzelmet (elsősorban), értelemet (másodsorban) adni munkátokhoz, de ezen túlmenően is, a darab "szuszogását" szeretném megszoktatni, s még inkább a "felfedeznivalókkal" fokozni! Német László szerint minden ember annyit ér, amennyit érezni tud. Hát én nagyon tudok... De ez nekem sem csak áldás, átok is... Az alkotást nem az ujjunkból szoptuk, hanem jó esetben felülről kaptuk, s ebben a hályogos-hazában mindenér meg kell küzdenünk, (Kodály szerint) szenvednünk is. Hát ezt akarom most, hogy kész lettem elhadarni Nektek, mert a nehézség nem azért van, hogy fáradjon, hanem az új, de igaz és szép-mondandó nem lehet banális közhely, és túl megszokott, hanem vállalni kell a megújulást. S erre van ma a legnagyobb szükség. Ennyit bevezetőül!
De csűröm-csavarom tovább!*

SZAVAK bemutatója a szerző vezényletével

Nem akarlak magatokra hagyni Benneteket, és összekarolva sokkal többre mehetünk. Újra idézem szeretett Németh László példaképemet: aki azt mondta: "ne azt nézzük, ami van, hanem azt, ami lehetne!" Nehéz helyzetben vagyunk, de az egész Világ is. Most nem lapítani kell, hanem bátran, bátrabban szólni az igazunkról. Ezért írtam ezt meg, mert nehezemre esik e szájalmas világban itt élnem, de elmenni nem tudtam volna, igaz, álmomban sokszor disszidáltam, de a lábam sohasem tudott volna engedelmeskedni nekem.

Éjjel egy óra múlt... Rövidebbre kell fogni magamat, mert az alvás titka a legnagyobb, s nem hanyagolható csak úgy...

Drága Lelkecskéim! (drága Ádám Jenő bácsi szólított így bennünket.) Kell most szólni, s nem akárhogy, ezért írtam meg Nagy Gáspár versét. Mert a zene felerősítheti az igazat! Nagy Gáspár versét, ha csak elmondjátok, mormogva megérezitek ezeréves szorultságunkat, keserűségünket, feljajdulásainkat e bencés diák-volt istenes emberben. (...)

Nekem már nincs sok időm! Ha nem is lehet igazában tökéletes a mi életünk, de a teljes élet gazdagságát (amit a Teremtés adott nekünk), azt saját gyalázata nélkül senki nem veheti el tőlünk. Hat a Ti széphalmi örökségetek és a felkérés jól jött a mai sanyargatásunk idején!

Nem nehéz művet akartam írni, hanem keser-édes kemény és igaz – Nagy Gazsi szavával – „Isten elé tett memorandumot” kell, nem ordítanunk, nem siránkozunk, hanem belső hitünk tántoríthatatlanságát kell e gyülevészekkel, művészi eszközökkel, Tiborc-módra "felemlegetnünk."

Erről van hát szó és nem a nehéz hangközökről, ritmusokról és hajlításokról!

Boldog nemzeti megújulást március 15-ére!

Hívetek és Testvéretek, aki már előre is nagyon szeret benneteket...

Ennyit előlegként, s egy kis kurzusszerű találkozás talán előbbre viszi merészségünket...

A találkozás reményében,

Szokolay Sándor"⁵

A szerző által oly fontosnak ítélt és az előadó együttesek részéről szintén nem kevésbé vágyott „kurzusszerű” találkozás a bemutató előtt három héttel létrejött Széphalmon, ahol a kórus-, valamint a zenekari tagok közvetlenül is hallhatták a Magyar Örökség-díjas Szokolay Sándor szenvedélyes, magával ragadó, élményszerű elemzését, magyarázatát Nagy Gáspár verséről, a zeneszerző művészi elképzeléséről.

A bemutató eseményére, csakúgy, mint az első próbára a család barátja, Horváth Ottó okleveles gépészmérnök, aki ezúttal felesége, Mária ruhatervező társaságában kísérte el Sanyit.

Szerzői ajánlás a partitúrában

A Magyar Nyelv Múzeuma ünnepélyes átadásának reggelén valamennyi hangszeres és kórustag közreműködésével megtartott sikeres összpróba végén még egy-egy utolsó szerzői kérést követően a Corvin-lánc tulajdonosa kedves, bátorító szavakkal mondott hálás köszönetet, mielőtt a rövid zenekari bevezető után felzengett: „*Sütnek a Szavak! Fájnak, de becsületére a szájnak, mondják a Szavak, mondják: ami legbelül Fáj!*”

2008. április 23. a Magyar Nyelv Múzeuma felavatásának napja Széphalmon bizonyára a magyar művelődéstörténet aranyoldalán szerepel majd, jelentőségét aligha lehet túlbecsülni. Sólyom László köztársasági elnök úr részvételével, Vizi E. Szilveszter, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke, a Svédországból erre az alkalomra Zemplénbe látogató ükunoka Kazinczy Ferenc, valamint számos hazai és határon túli jeles személyiség jelenlétében az épület 21. századi stílusú falai (*Radányi György Ybl-díjas építész munkája*) az ünnepség művészi tetőpontján visszhangozták: „*Dicséretére az Égnek, Magasába indul az Ének! Dicséretére az*

⁵ Részlet a 2008. március 7-én, 02:31:33-kor továbbított e-levelelől

Égnek, Magasába száll az Ének! Alleluja!” És dicsőségére a vezénylő zeneszerzőnek, az ősbemutatón közreműködő Lavotta János Kamarazenekarnak, Zemplén Egyesített Vegyeskarának, valamint Sátoraljaújhely Város Önkormányzatának!

Zempléni Kaszinó vendége

Másfél évtizede annak, hogy a Kossuth Lajos Művelődési Központ részben a városhoz is kötődő, köztiszteletben álló, ismert személyek meghívásával Zemplén Kaszinó néven útjára

indította beszélgetős műsorát, amelynek során következő vendégeként e sorok írójának javaslatára Szokolay Sándort hívta meg. A zeneszeretők közül a műsor házigazdájához hasonlóan számosan lehetnek, akik a délelőtti ősbemutatóra, majd pedig a kora esti közönségtalálkozóra Szokolay-napként emlékeznek. A nagy érdeklődéssel kísért beszélgetés végén kedves figyelmességként az Intervox Nőikar (karnagy: Majorosné Hódossy Ilona) Ima rontás ellen (op.221), az erdélyi falurombolás elleni

tiltakozásul írt kórusmű előadásával köszöntötte szerzőjét.

A Szokolay-nap Tokaj-Hegyalján hol is végződhetett volna méltóbb helyen, mint Koppány László nyugalmazott iskolaigazgató borkápolnijában, Mádon. László barátunk tanári módon mutatta be a pince folyékony aranyát: a furmint, hárslevelű, sárgamuskotály, szamorodni, valamint azok száraz, félszáraz, félédes változatait. Végül pedig a borok királyát, a királyok borát, a hat puttonyos aszúját töltötte poharainkba, a neves vendég tiszteletére pedig a Himnuszban is megénekelte nektárt is kóstolhattunk...

Igazgató úr vendégszerető szokásaként Szent János-áldással – az addig kóstolt borok közül a kiválasztott fajtavál töltötte meg a búcsúpoharakat – mondtunk hálát az örökké emlékezetes együtt töltött napokért, s búcsúztunk vendéglátónktól, valamint Tokaj-Hegyaljától.

Dombóvári János

Az előadók: Lavotta János Kamarazenekar, valamint Zemplén Egyesített Vegyeskara